

**Milan Stojadinović u
Arhivu UDBE
- II deo -**

Ekskluzivno, iz Arhiva UDB-e objavljujemo dosije Milana Stojadinovića u kome se nalaze izveštaji Nedićeve specijalne, nemačke i Titove policije.

Milan Stojadinović - biografija

(iz knjige "Biografski leksikon narodnog Predstavništva - Senat",
Narodna skupština - iz 1939. godine)

Milan Stojadinović rođen je 1888. godine u Čačku, gde je svršio srednju školu. Pravne nauke studirao na Univerzitetu u Beogradu, a 1911. promovisan za doktora prava. Po završetku studija kao državni pitomac poslan je u inostranstvo radi specijalizacije finansijskih nauka, i tri godine proveo je u Nemačkoj i Francuskoj. Neko vreme bio je u francuskom ministarstvu finansija, a 1917. već na položaju načelnika Ministarstva, a 1918. na položaju generalnog direktora državnog računovodstva. 1919. dao je ostavku na državnu službu i odao se bankarstvu. Postao je direktor Engleske državne banke, potpredsednik berze u Beogradu i honorarni profesor nauke o finansijama na Pravnom fakultetu u Beogradu. Zatim je izabran za predsednika berze u Beogradu, na kom položaju ostao duže vreme.

1922. ušao je u vladu Nikole Pašića i zauzeo portfelj ministra finansija. S malim prekidima tu je ostao sve do 1926. godine. Za narodnog poslanika izabran je 1923. prvi put na programu Narodne radikalne stranke, a zatim je ponovo biran 1925. i 1927. kao nosilac liste. Bio je član glavnog odbora Narodne radikalne stranke. 1935. u kabinetu Bogoljuba Jevtića, zauzeo je ponovo položaj ministra finansija. 1935. imenovan je za senatora. 20. juna 1935. Stojadinović je obrazovao svoj prvi kabinet, u koji su ušli predstavnici tada opozicionih grupa dr Anton Korošec, dr Meho Spaho i drugi. Uz predsedništvo ministarstva zauzeo je i portfelj ministra spoljnih poslova. Do 4.2.1939. nalazio se neprestano na čelu vlade. 1935. u zajednici s dr Korošecom, dr Spahom i drugima dao je inicijativu za obrazovanje Jugoslovenske radikalne zajednice, a na prvom kongresu ove stranke izabran je za predsednika njenog glavnog odbora. Na izborima 11.12.1938. bio je nosilac zemaljske liste Jugoslovenske radikalne zajednice, koja je na izborima dobila 305 poslaničkih mandata. U februaru 1939. dao je ostavku na položaj senatora i zadržao mandat narodnog poslanika.

DOKUMENTA TAJNE POLICIJE

-Bunjević Pavle izjavljuje da su s dr Hazanom (šefom masona u Nišu koji je bio i rukovodilac IS-a) saradivali pored ostalih i dr Milan Stojadinović. Bunjević pretpostavlja da su oni radili i za IS.

-Godine 1939-40 Bunjević je od dr Hazana nosio nekoliko pisama pored ostalih dr Stojadinoviću i gospođi Mabel Grujić.

-Bunjević tvrdi da je Stojadinović visoki funkcioner masonerije.

Od agenata koji su saradivali s PDS

Kratko pismo nađeno u korespondenciji koje pokazuje poslovne veze s čuvenim korupcionašem Radom Pašićem (sinom Nikole Pašića). Rade Pašić je, kaže se u ovom dokumentu Čohadžića, bio jedna od najtamnijih figura pređašnjeg beogradskog "Sitija", koji je bio spreman za svaku podvalu, štaviše i za otvorenu prevaru.

Sledi pismo:

G M.Stojadinoviću, predsedniku vlade i ministru inostranih dela

Poštovani g. Predsedniče,

Potvrđujem Vam ovim da ja od vas nemam više nikakva potraživanja. Prema tome ja Vam izjavljujem da mi ništa ne dugujete niti da od Vas nešto potražujem.

24.11.1937,

Vaš,

Rade Pašić.

Augusta Stojadinović, rođena GAZZI...

Ljotić je dao informacije o susretu u Veneciji i italijanskim nastojanjima da Stojadinovića postave za predseednika vlade umesto Nedića.

U prvom Helmovom izveštaju iz 20. avgusta 1941 kaže se da čak ima indicija da je posetila i Berlin, gde ju je navodnu primio Firer.

U Italiji je bila od 7.7. do 10.7 1942, gde se s dve kćerke srela s grofom Čanom, Musolinijem i italijanskom kraljicom.

7.1.42.

VERMARK

Ocena BDS akata Stojadinović dr Milana

Odmah nakon dolaska u Beograd Nemci su se trudili da utvrde i objasne interniranje Milana Stojadinovića.

Odmah nakon dolaska u Beograd ratna grupa Sipiesa trudila se da objasni hapšenje i prebacivanje ranijeg ministra predsednika Milana Stojadinovića u Grčku, a time i predavanje Englezima. Predlaže izveštaj činovnika Sedmog kvarta Uprave grada Miodraga Lazića list 1-5 i ranijeg šefa policijskih agenata Čohadžića. Oba činovnika daju prilično tačnu sliku o svojim funkcijama i imenuju četrnaest činovnika koji su učestvovali kod nadzora tj. prebacivanja u Grčku. Iz izveštaja Čohadžića se jasno vidi da je Stojadinović u Solunu bio predan engleskom konzulu. Izveštaj policijskog činovnika Gojka Milovanovića koji je bio poslan RSHA-u se nalazio ovaj akt. Kod pretraživanja materijala o Stojadinoviću u arhivi policijskog predstavnništva u Beogradu pronađena je jedna naredba sreskog načelnika iz Nikšića iz koje se razbire da je Stojadinović već 1932. bio nadziran od policije. Ss-naupt koji je radio na korišćenju arhivskog materijala pribeležava da jedno pismo sina ministra predsednika Pašića koji je označen kao ozloglašeni korupcionista dokazuje da je Stojadinović sa istim stajao u poslovnoj vezi. Na listu 37-42 nalazi se originalno pismo Stojadinovića kraljevskom namesniku Radenku Stankoviću u kojem se on žali zbog ograničenja koja su mu bila postavljena pod vladom Cvetkovića. V-MANN "117" koji je predao jedan izveštaj o interniranju Stojadinovića, list 48, bio je po ss-hauptstrmn « gede-u" označen kao poverenja vredan saradnik, list 45, on je tvrdio da je knez Pavle mrzeo Stojadinovića jer je ovaj vodio prijateljsku politiku sa Nemačkom. Nassentstein zabeležava da mu je već godinu dana poznat izveštaj na listovima 53 i 54 o tajnim mahinacijama dr Milana Stojadinovića. On potiče iz jedne tiskane brošure protiv bivšeg ministra predsednika koja je bila izdana za vlade Cvetkovića. U izveštaju optužuje se Stojadinović zbog saradnje sa engleskim agentima Julijus Hanauom i Dobrivojem Tešovićem. Ukazuje se na njegovu saradnju sa Jevrejima Vokerom kod "Standard oil kompani" i Arturom Marićem od "Šel kompanija". U ostalom se tvrdi da je Stojadinović svoju vladajuću moć koristio u svrhu svojega bogaćenja. RSHA je poslao jedan prevod knjige "Lažni vođa dr Milan Stojadinović i njegove veze sa Jevrejima, slobodnim zidarima i IS" da bi se pronašlo pisca knjige i da se sadržaj knjige sa prevodom ispita na identično. U odgovoru se tvrdi da se stvarnost pisca nije moglo pronaći i da se kao idejni uzročnik morao označiti Cvetković i njegova okolina, list 58-60. Neki v-mann koji nije označen ni pseudonimom ni šifrom, list 61, donosi glasinu o skorom povratku Stojadinovića i preporučava se državnoj i propagandnoj službi da potakne beogradske novine da posvete veću pažnju poglavlju Stojadinović. V-mann "119" (Sarapa) donosi glasinu da se priča o ličnostima koje su stajale blizu nemačkim vojničkim krugovima da se sa nemačke strane vode pregovori sa Englezima o razmeni Stojadinovića za pet engleskih generala, list 62 i 63. K

ovome se primećuje da je ova glasina svojevremeno prema shvatanju nemačkih krugova bila namerno širena od Ljotića da bi se proširio jaz između Nedića i Aćimovića koji je važio kao držač mesta za Stojadinovića. Na listu 64 do 71 pojavljuje se jedan izveštaj koji očito potiče sa volks deltschersle strane, a predat je delatnoj komandi u Vel Bečkereku kod Zrenjanina. V-mann je prilikom jedne kaznene akcije mađarske policije u Novom Sadu kojom prilikom je bio ustreljen brat bivšeg bana Dunavske banovine Svetislav Rajić, u stanu istoga pronašao pismo Stojadinovića i ministra unutrašnjih dela Korošeca iz kojih se razbiralalo da je Stojadinović nakon svoje posete u Nemačkoj januara 1938. tražio oštre mere protiv nacionalsocijalističke propagande među folksdojčerima, listovi 64-68. Na listu 73-75 javlja se Ssobercharsufue "Beck" da je ranije rukovodio statističkim uredom nemačke volks grupe Jugoslavije Johan Vuschktvus Namac u Novom Sadu saopštio da je major Bauer od Asta Beograd (Georg Paor nemački major iz Prvog svetskog rata bio haupt v-mann asta Beograd pod pseudonimom dr Bergman) od njega tražio uvid u originale optužujućih naredaba Stojadinovića iz vremena njegovog vladanja. Bauer je izjavio da se za sve interesovao državni savetnik dr Turner koji je svojevremeno vodio sve pregovore nemačke volks grupe sa jugoslovenskom vladom po naređenju dr Janka vođe volks grupe. Do okupacije Jugoslavije bio je Vcch pozvan od Cvetkovića koji mu je dao stanovite izjave o povlačenju Stojadinovića. Cvetković je naznačio da je Stojadinović zajedno s grofom Čanom planirao jedan italijansko-jug. komplot protiv Nemačke. Cvetković je ovu izjavu hteo da da samo nemačkom ministru spoljnih poslova ili opunomoćniku. Stojimirović-Jovanović beogradski žurnalista posetio marta 42 SS-obersturm firera Shrotra i zabeležio da se njegovi memoari o Stojadinoviću za BDS od važnosti nalaze u Upravi grada Beograda i da su oni od činovničkog pripravnika Anastasijevića bili predani policijskom koncipijentu Joci Radonjiću (list 77) Poslednji je izjavio da su isti posle bombardovanja nestali s njegovog pisaćeg stola.

Sledeći listovi se bave s putovanjima Auguste. Ovde treba napomenuti da je za vreme ukpacije ona priredila nemačkim vlastima naročito poslanstvu znatnih poteškoća jer je htela da igra neku političku ulogu. Istom Neubaher joj je dao do znanja da ne želi političkih kružoka oko nje. Ona se višekratno nalazila kao gost kod ministra spoljnih poslova Reicha u Nemačkoj a takođe i u Italiji. Ljotić je 25.7.42 list 79 saopštio da je grof Čano pozvao gospođu Stojadinović da dođe u Italiju. Tamo da se ona s njim sastala u Veneciji a da je kasnije bila primljena u Rimu od Musolinija i italijanske kraljice. Čano je navodno obećao da će Stojadinovića preko svojih veza osloboditi iz engleskog zarobljeništva. On treba da se povrati u Srbiju i preuzme vladu od Nedića. Na stražnjoj strani lista 77 pojavljuje se kao informator BDS Miterhamer ataše za štampu kod nemačkog poslanstva koji je bio pitan o putovanju gospođe Stojadinović u inostranstvo. Ast javlja (78) da su simpatije g. Stojadinović za Nemačku nestale jer nemačka vlada nije ništa sproveda da se završi prisilan boravak njenog muža. O pristiglom

materijalu i putovanjima g. Stojadinović napravljen je izveštaj na RSHA, mada je na listu 139 V-mana "139" javio da je se g. Stojadinović povratila s putovanja bilo mu je **narađeno** da sazna rezultate i utisak s putovanja. On to čini u svom izveštaju na listu 95. Kod toga se ispostavilo da je ona doduše svuda susretljivo i ljubazno bila primana bez da se mogao ubvrditi neki sastanak Musolinijem i krljicom. Ona izveštava i o neprijateljskom raspoloženju Italijana prema Nemačkoj i prijateljskom prema Engleskoj. Musolinija se doduše priznaje radi njegovih velikih uspeha, no ipak su Italijani uvereni da će oni u slučaju poraza Osovine biti **pošteđeni** od represalija jer se kao protivnici Musolinija na čelu nalazi kralj Emanuel i prestolonaslednik Umberto. Iz izveštaja 139 je **politički** važno što je on imao utisak da je ona po Milanu Aćimoviću i Dragom Stojadinoviću, bratu bivšeg predsednika, bila **ovlašćena** da održi **političke** veze. Nadalje se iz ovoga kao i ostaloga na listu 103 vidi izvestan dodir gospođe Stojadinović s poslanikom Manelijem. Na listu 108 nalazi se jedno dalekopisačko pismo ustanove državne policije Graz iz kojeg se razabire da se u Grazu u zatvoru nalazi neki Aleksandar Edmond von Hagenau pod sumnjom špijunaže. Kod toga je on naveo preko 20 lica, među njima i Stojadinovića a koji su bili nastanjeni na **području** Jugoslavije a koje je upoznao preko svog adoptivnog oca Milana Đukića, sa kojim je stajao u vezi. Stapograz moli da li o ovim licima postoje obaveštenja u špijunsko policijskom smislu. Očito su pogrešno dospeli u akt izveštaj jednog žurnaliste Miodraga Savkovića (list 110) u kojemu se on izražava kritično o pitanju hleba u Beogradu i izražava stav protiv Dirisa. Iku Paranosia oglašava koruptivnim.

Rezime iz arhive Gestapoa...

Predmet: **Slika Julisa Haunauna**

Olovkom prevod Osov teichman

Beograd 10.10.41.

Izvod sadržine: Bivši predsednik vlade vodio **dvoličnu** politiku.

Prividno on je bio pristalica totalitarizma i naginjao državama u kojima je postojao ovakav režim, a stvarno je pravio trgovačke i finansijeke poslove preko Jevreja kao predstavnika zapadnog kapitalizma, pošto je i **sam Stojadinović** hteo da vlada Jugoslavijom preko velikih kapitala, čiji bi vlasnik on bio.

Tajno delanje dr. Milana Stojadinovića

Bivši predsednik jugoslovenske vlade Milan Stojadinović vodio je jednu **mračnu** i **zakulisnu** politiku. U svome referatu iznećemo nekoliko detalja iz tajnog delanja dr Milana Stojadinovića.

Najčvršće veze dr Milana Stojadinović bile su sa Jevrejima. S položaja načelnika ministarstva finansija dr Milan Stojadinović počeo je da hvata svoje prve veze s Jevrejima. On je pomoću tih veza doveden kasnije za direktora londonske banke u Beogradu. Ta banka je bila samo prividno u rukama Jevreja, a u stvari ona je bila veoma značajno sedište engleske tajne službe za Podunavlje i Balkan. Za vreme dok je bio u upravi engleske banke dr Stojadinović se upoznao s dva najtalentovanija agenta engleskog IS Julijusom Hanauom i Dobrivojem Stošovićem. S ovom dvojicom engleskih agenata on je vezan mnogim poslovnim i političkim tajnama. Kasnije Julijus Hanau silno se obogatio baveći se silnim poslovima i postao šef engleske obaveštajne službe u Jugoslaviji, a dr Stojadinović je Stošovića uveo u politiku i uveo ga čak za ministra u svojoj vladi. Kada je dr Milan Stojadinović posao ministar finansija prva mu je briga bila da ostvari kartele benzina, špiritusa i kvasca. Tu počinje zavođenje velikih zaštitnih carina za one industrije koje su organizovane u ovim kartelima, a tada istovremeno počinje i skakanje cena ovim artiklima, kvascu od 6 na 32 dinara po kilogramu, benzinu, petroleumu i nafti od 0.50 i 0.80 na 8.10 pa i 12 dinara po kilogramu. Naravno da je tu kartelsku politiku dr Milan Stojadinović provodio orthački s vodećim ličnostima kartelisanih industrija. Od tada datira njegova veza s Jevrejinom Vokerom iz "Standard oil kompanija" i Jevrejimom Arturom Marićem i ostalim Jevrejima iz "Šel grupe". Oni su dr Stojadinovića u dva maha vodili u Ameriku gde je stupio u vezu s američkim rotarijancima.

Kada je došao na položaj predsednika vlade dr Stojadinović je davao utisak čoveka koji je rešen da ide novim putevima. Izgledalo je kao da ga je opozicionarstvo preobratiilo i poučilo u dobrom smislu. U to vreme izvršena je i preorjentacija u našoj unutrašnjoj i spoljnoj politici. Bili su određeni novi pravci naše politike. Dr Stojadinović kao novi predsenik vlade dobio je poverenje da tu politiku sprovodi, ali je on ambiciozan i pohlepan na materijalna bogatstva odmah pokušao da taj novi pravac naše unutrašnje i spoljne politike upotrebi za sebe lično. Učinilo mu se da je došao zgodan čas da ostvari svoje krajnje ciljeve i potpuno zadovolji sve svoje ambicije, tj. da vlada bez kontrole po izvesnim političkim načelima. Da je kojom nesrećom bila data puna vlast dr Stojadinoviću on bi je odmah iskoristio za svoje ciljeve, za sticanje što većeg materijalnog bogatstva i pravljenje što većih poslova i finansijskih transakcija. Njegov program je ovaj: vladanje narodom pomoću ogromnog kapitala koji bi bio privatno vlasništvo ovog idejnog vođe.

Agent "119"

Iz krugova bliskih nemačkim krugovima saznaje se da Nemci vode pregovore s Englezima da za puštanje na slobodu dr Milana Stojadinovića kao kompezaciju puste pet engleskih generala - zarobljenika, koji bi bili nephodni Englezima.

Crvenom oznakom "Hitno".

Uputstvo iz Nemačke

U Italiji je prilikom bekstva uhvaćen bivši poslanik Engleske u Beogradu Kembel (CAMPBELL) i interniran. Berlin je predložio Londonu da Kembela zamene Stojadinovićem. Stvar se navodno nalazi na dobrom putu. Povratak Stojadinovića u Beograd predstavljao bi bez sumnje politički događaj prvog reda. Poznati prijatelj Nemaca bi politički centar glavnog grada duboko preobrazio i svojim autoritetom dao nov pečat javnom životu Srbije. Ljotićev pokret nema mnogo simpatija za g Stojadinovića. Dozvoljavam sebi da preložim, da se kroz srpsku državnu propagandnu službu obavežu beogradski listovi da poklone pažnju i priznanje periodu srpske politike za vreme Stojadinovića.

Gospođa Stojadinović dobila je slike s Mauricijusa, ali kaže da ih je dala italijanskom poslaniku, pošto njega one mnogo zanimaju.

Predmet: Politička grupa Stojadinovića

od 6.5.42.

-Major Bauer iz AST-a otišao u Novi Sad da vidi originale naredbe koje terete Stojadinovića. Upravnik statističkog ureda mogao je da mu pokaže samo jednu kopiju. Izveštaj kaže da je Cvetković tražio da da važnu izjavu o Stojadinoviću, ali zahteva da to bude ministar spoljnih poslova ili njegov opunomoćenik. Iz nagoveštaja koje je učinio Cvetković, izlazi da se Stojadinović prilikom sastanka s italijanskim ministrom spoljnih poslova grofom Čanom na Bledu, sporazumeo o stvaranju komplota Italija-Jugoslavija protiv Nemačke. Taj plan, osim Stojadinovića poznat je još samo knezu Plavlu i vođi Hrvatske seljačke stranke Mačeku.

17.7.1942.

Agent Fric javlja kako mu je "u vezi Stojadinovića Milanović rekao da je Stojadinović bio početkom 39. godine smenjen jer je princ Pavle lično od rukunskog kralja čuo za sporazum Stojadinovića s Hitlerom o obrazovanju velike Srbije koja bi obuhvatala i Solun, dok bi se Hrvatska i Slovenija nalazile van granica te nove države. Ove podatke Milanović je čuo od princa

Pavla lično. Isto tako Stojadinović je napravio sporazum s italijanskim ministrom inostranih poslova Čanom o podeli Albanije na osnovu čega bi severni deo pripao Jugoslaviji, a južni Italiji.

Veliki Bečkerek

9.2.42.godine

U kaznenoj akciji mađarske policije u Novom Sadu od 21. do 23. 1. 42 ubijen je između ostalih i brat bivšeg bana Dunavske banovine Svetislava Rajića. Jedan poverenik ovdašnje našao je u njegovom stanu značajna akta ministra Korošeca i predsednika Stojadinovića koja se dostavljaju u fotokopijama u prilogu. Originali postoje u ovoj službi. Za bivšeg ministra-predsednika Stojadinovića primećuje se sledeće: Stojadinović je bio 13.1.38 u državnoj poseti Rajhu, gde je bio primljen sa svim počastima. Nekoliko nedelja kasnije pisao je banu Dunavske banovine priloženi akt, a preko svojeg ministra unutrašnjih poslova Korošeca izdao je priloženu naredbu. U vezi s ovom akcijom istrebljenja bačeno je oko hiljadu folksdojčera u zatvor, koji su tučeni i kinjeni. Folksdojčeri su imali i nekoliko mrtvih. Osim toga "Volks" grupa tada je platila više od tri miliona dinara na ime kazne. Na narednim parlamentarnim izborima kandidovao se dr Stojadinović, "veliki prijatelj nemačkog naroda" u apatinskom srezu njegovog intimnog poverenika Ota Gavrilović Fišera, čiji je izbor proveo sa najbrutalnijim prisilnim sredstvima, a da bi nemačko stanovništvo toga sreza i duševno slomio i ponizio.

Pismo Milana Stojadinovića

Gospodine Bane primio sam vaš izveštaj pov. br. 78 i tim povodom čast mi je ponoviti moju usmenu preporuku, a naime da se prema Nemcima, jugoslovenskim podanicima, koji bi širili nacional-socijalističku propagandu u našoj državi postupi najenergičnije i primene nastrožije zakonske mere kako bi se i najmanji pokret još u početku suzbio i uništio. Isto ovakva naređenja data su i Upravi grada Beograda, ukoliko se tiče Pančeva, a takođe i pres birou ukoliko se tiče pisanja listova koji izlaze na nemačkom jeziku.

Primate gospodine bane uverenja o mom odličnom poštovanju,

predsednik ministarskog saveta i ministar inostranih poslova dr
M.Stojadinović

Naredba svim sreskim načelnicima, predstavnicima gradske policije, kapetanima gradske policije, Upravi policije Novi Sad, ministra unutrašnjih poslova dr Korošeca

-Od prisajedinjenja Austrije nemačkom Rajhu ojačala je nacional-socijalistička propaganda i agitacija u krajevima naše zemlje gde živi nemački manjinski element. Ta propaganda u poslednje vreme prema svojoj sadržini, taktici i obimu postaje opasna po naše nacionalne interese i prevazilazi granice zakonitosti i dozvoljenog. Da bi se naši nacionalni interesi zaštitili i stalo na put ovoj nedozoljenoj i štetnoj propagandi i agitaciji preporučujem vam da izdate uputstva i naređenja vama podređenima da prema našim državljanima nemačke narodnosti koji bi širili nacional-socijalističku propagandu u našoj državi postupaju najenergičnije i primenjuju najstrožije zakonske mere, kao i da se o izvršenju izdatih naredaba i uputstva o ovom smislu starate i obaveštavate me o svim značajnim momentima po ovom pitanju.

Predmet: Povratak gospođe Auguste Stojadinović iz Italije

Prevod, Izvod "139"

Gospođa Augusta, supruga bivšeg predsednika vlade Milana Stojadinovića otputovala je 16. jula 42 godine u pratnji svojih obeju kćerki u Italiju. Najpre se zadržala u Venciji, a potom je preko Lago Mađore otputovala za Rim, gde se zadržala ukupno oko tri dana da bi izdejstvovala pasoš za Krf, gde još živi majka, i sestra udata ranije za bivšeg poslanika počivšeg Vlajka Kazimirovića. U Rimu se nije videla sa grofom Čanom niti s nekom od vodećih ličnosti italijanske politike, ali je nailazila na neobično srdačnu predusretljivost kod svih italijanskih kako zvaničnih, tako i privatnih ličnosti. Tako je s najvećim oduševljenjem pričala o ljubaznosti i prijateljstvu koji su joj Italijani ukazivali u svakloj prilici, kao supruzi dr Milana Stojadinovića, govoreći joj da je dr Stojadinović najveći političar Jugoslavije.

Iz daljeg izlaganja g. Stojadinović vidi se da u Italiji uopšte ne znaju za Srbe kao nacionalni i geografski pojam već da sve posmatraju kao nerazvijene delove čije aveti se još plaše. Tvrdi da svi italijanski krugovi nepodeljeno mrze Nemce, da je anglosaksonska struja veoma jaka, da se Engleza plaše, da je gro kapitala u Italiji investirala Amerika, da je niz banaka u glavnim ulicama Rima s američkim kapitalom, i da se italijanskom privrednom životu oseća silan zastoj zbog prestanka trgovačkih odnosa sa Sjedinjenim Državama.

Kretanje po ulicama u Italiji jako je kontrolisano, oko palate Venecija neprestano kruži oko 20 agenata tajne policije tako da je običnim

prolaznicima potpuno nemoguće da se približe ovoj palati u kojoj zaseda Musilini, ni na većoj distanci. S druge strane, **gospođa Stojadinović** potvrđuje da od revolucije u Italiji ili nekih bližih znakova nema ništa, da su to samo produkti anglosaksonske propagande i pustih fantazija. Istovremeno kaže da narod u Italiji vrlo trezveno i objektivno misli, da svi neograničeno veruju Musoliniju, jer da je zemlja pod njim dobila nečuveni privredni prosperitet i socijalnu pravdu.

Talijani su joj rekli da su oni spremni na sve eventualnosti u pogledu ishoda rata. Ako osovina pobedi, u šta sve manje veruju, za njih će biti rđava situacija utoliko što ništa neće dobiti naročito, ne od francuskog nasleđa, što su oni mnogo očekivali, i besni su i ogorčeni na Francuze u vezi s poslednjim događajima u severozapadnoj Africi. U slučaju pobeđe anglosaksonaca Italijani misle da bi samo bio smenjen Musolini i vrhovni fašistički forum, a da bi ceo italijanski narod bio **pošteđen** represalija jer bi se u tom slučaju našao na čelu kralj Vitore Emanuelo, a naročito prestolonaslednik Umberto koji je poznat kao veliki i konstantan protivnik Muslinija. Ovo su uverenja svih prosečnih Italijana, pa i mnogih vodećih ličnosti. **Gospođa Stojadinović** kaže da je uspela da se vidi s nemačkim poslanikom u Rimu, ali ne kaže s kojim. Moj je utisak da su Milan **Aćimović** i **Dragi Stojadinović** odredili Augustu da treba da održava veze s italijanskim diplomatsko-političkim krugovima na koje oni računaju. **Gospođa Stojadinović** vratila se iz Italije i s Krfa 19. novembra 42. kada je stigla u Beograd.

Pisano olovkom "139"

Prebacivanje Stojadinovića

rađeno 12. maja 1941. godine u kancelariji četvrtog kvarta UGB.

Paraf: Helm

Prema usmenom naređenju nemačkih vojnih vlasti a po pitanju g. Milana **Stojadinovića** čast mi je podneti sledeći izveštaj: Od strane upravnika grada Beograda gospodina **Drinčića** bio sam određen rešenjem na Ilidži kod Sarajeva sa četiri agenta: **Dušanom Jankovićem**, **Dušanom Vukomanovićem**, **Martinovićem** i **Božidarom Božinovićem** radi obezbeđenja i čuvanja dr Milana **Stojadinovića**. Pre mene su bili na Karanu i Rudniku činovnici uprave grada gospodin **Anastasijević** i **Popović**. Na Ilidži sam bio od 12. februara 41. godine do 17. marta. Prema naređenju tadašnjeg upravnika **Drinčića** imao sam na Ilidži voditi računa da se **Stojadinović** ne sastaje ni sa kim i da mu se sva pošta cenzuriše, pa da o svim zapažanjima izveštavam gospodina **Drinčića** ili gospodina **Mila Jovanovića**, šefa odeljenja opšte policije kao i da svu poštu zaplenjenu šaljem u Beograd što sam ja tako i radio. Za vreme moga službovanja na Ilidži dva puta je dolazila supruga dr **Stojadinovića** i ostajala po nekoliko dana (odobrenja je **gospođa** dobijala u Beogradu, a od koga nije mi bilo

poznato). Dok sam ja bio na Ilidži s dr Stojadinovićem šetao sam jedan sat prepodne i po jedan sat popodne, a odlazili smo i u vojnu bolnicu u Sarajevu gde je g. Stojadinović lečio zube. 15. marta telefonski iz Beograda naredio mi je bivši upravnik Drinčić da će doći u nedelju 16. marta iz Beograda s automobilima jedno lice i da će ono preduzeti sve za Stojadinovića i da će ono naređivati dalje šta treba i kako se mora postupati. 16. marta 41. u podne došao je u Sarajevo tadašnji načelnik agenata gospodin Miodrag Čohadžić s dva automobila i agentima i preneo mi naredbu da se ima ići za Veles i odmah odredio da sa mnom ima ići podnadzornik agenata Đurašković, koji će to samnom i saopštiti gospodinu Milanu Stojadinoviću. S Ilidže smo krenuli 17. marta 41 u pet i trideset časova izjutra automobilom gospodina Stojadinovića ja, podnadzornik Đurašković i šofer Pera Lazarević, a u drugom automobilu sačekali su nas pred Sarajevom Miodrag Čohadžić, šef agenata, Gojko Milovanović, šef krivične policije, i agenti Mitašević, Graovac i šofer Dobrosav Ećimović. Oni su nas stalno pratili i nisu nam dozvoljavali da se udaljujemo. Po našem dolasku s Ilidže šef odeljenja g. Jovanović se u dva maha telefonski interesovao u vili na Ilidži da li smo otišli. Stvari koje je ostavio Stojadinović spakovao je i preuzeo na sebe da pošalje u Beograd agent Vukomanović. 18. marta kada smo stigli u Veles iz drugog automobila saopšteno je Đuraškoviću da se ima produžiti za Đevđeliju što je ovaj i saopštio gospodinu Stojadinoviću. Kada smo stigli automobilima ispred Đevđelije naređeno je iz drugog automobila da se stane i čeka dalje naređenje. Mi smo ostali a s drugim automobilom Čohadžić i ostali otišli su nekud gde su se zadžali oko tri četvrt časa, vrativši se s jednim civilom i naredili da imamo ići za njima. Tako smo automobilima stigli po podne na železničku stanicu Ekt domeni. Tu su Čohadžić i Milovanović s gospodinom Stojadinovićem otišli kod šefa stanice, a nama su kroz pola sata naredili da se odmah vratimo.

Miodrag Lazić, činovnik Sedmog kvarta UGB

Izveštaj Gojka Milovanovića, koji je po nalogu vlade sproveo predašnjeg ministra i predsednika vlade Stojadinovića u Grčku.

Izveštaj ranijeg šefa agenata Čohadžića biće naknadno dostavljen.

Prevod nemačkog dokumenta

Paraf: Helm

Beograd 27. maja 41.

Čohadžić: Ne sećam se datuma, bilo je oko polovine marta. Bio je petak, pozvao me upravnik grada gospodin Drinčić i rekao mi da s organima ima da idem za Sarajevo da otpratim gospodina Stojadinovića do grčke granice. Zamolio sam upravnika da me ne upućuje jer lično poznajem g Stojadinovića ali mi je on rekao da on naređuje i da ja imam da poslušam. Sutradan prepodne, subota opet me je pozvao upravnik i rekao mi da svoju

sliku predam g. Jovanoviću, tadašnjem šefu odeljenja opšte policije. Tom prilikom saopštio je da je tadašnji šef krivične policije Gojko Milovanović, a da će ostale organe odrediti gospodin Jovanović. Sliku sam predao radi pasoša. U tom je naišao kod gospodina upravnika šef odeljenja opšte policije Jovanović i šef krivične policije Milovanović. Tu smo izmenjali pozdrave, pa mi je Jovanović rekao da odem kod njega u kanelariju i sačekam ga, što sam ja i učinio. Zaboravio sam da kažem da mi je upravnik rekao da ja imam da budem u drugim kolima s dva organa, pratim kola u kojima će biti Stojadinović radi bezbednosti, kao i da će Gojko Milovanović nas sačekati u Skoplju i odvesti nas do granice. Kada su g. Jovanović i Milovanović došli doneli su formulare za pasoše. Ja sam popunio formular za sebe, a njih dvojica za ostale organe. Tada sam video da na put pored mene idu Miodrag Lazić, činovnik, koji je u to vreme bio šef službe bezbednosti kod dr Stojadinovića u Sarajevu, Borivoje Đurašković, podnadzornik policijskih agenata, Sotir Pitašević i Đorđe Grahovac, agenti, kao i dva šofera agenata Slobodan Malivuković i Petar, čijeg prezimena sada ne mogu da se setim. Tada je rečeno da istog dana uveče krenemo vozom za Sarajevo, gde ćemo stići u nedelju, a u ponedeljak ima da krenemo automobilima iz Sarajeva za grčku granicu. Pored toga, gospodin Jovanović mi je rekao da dođem popodne i primim validni pasoš, a gospodin Milovanović mi je rekao da će me sačekati u Skoplju, odnosno na putu do Skoplja ka Velesu, na izlazu varoši Skoplja pa sam ja otišao. Istog dana u subotu popodne ja sam došao na odeljenje gde mi je rečeno da odem dole do gospodina upravnika jer me je tražio. Kada sam mu se javio on mi je dao jedno pismo, ček na slobodnu zonu Jugoslavije u Solunu u vrednosti od 50.000 drahmi. Ovaj ček-pismo je glasilo na Upravu grada, pa mi je gospodin upravnik dao jedno ovlašćenje da ja mogu podići tu sumu u jugoslovenskoj slobodnoj zoni u Solunu, i da tu sumu na priznanici predam dr Stojadinoviću i kažem mu da je to za njegov trošak. Dok sam ja još bio kod upravnika došao je gospodin Jovanović i predao mi moj vizirani pasoš, kao i pasoše organa koje sam napred naveo. Posle ovoga upravnik grada predao mi je 10.000 dinara da od te sume kupim hranu za sve organe kao i za dr Stojadinovića, kao i da kupim voće za dr Stojadinovića, platim prenoćište i za sve mu podnesem račun. Zatim je rekao da se ima ići ovim putem: Sarajevo, užice, Čačak, Raška, Kosovska Mitrovica, Priština, selo Lipljane, gde će biti prenoćište, dalje Skoplje, Veles, Đevđelija, grčka granica. Zatim mi je naredio da sa ostalim organima odem u hotel "Evropu" u Sarajevo, gde će me on tražiti sutradan telefonom. Kada sam te večeri došao na železničku stanicu za sarajevski voz našao sam sve organe na okupu. Sutradan pre podne u vozu predao sam svakom svoj pasoš i zajedno smo jeli. Po prispeću u Sarajevo organi su otišli u hotel, a ja na fudbalsku utakmicu Slavija-Jedinstvo. Tu je došao i činovnik Lazić i rekao mi da me tražio u hotelu, da mu je upravnik telefonirao da će Stojadinović ići za Grčku, a da se o polasku, odnosno času polaska dogovori sa mnom i da će me naći u hotelu. Posle utakmice otišli smo u hotel, gde su nam rekli da je zvao upravnik i da se ne udaljujemo, jer će nas ponovo zvati. Portir je

uskoro pozvao Lazića na telefon. On je ušao u kabinu, pošto je govorio, rekao mi je da se javim jer me čeka upravnik na telefonu. Tom prilikom upravnik me pitao kako smo stigli, naredio mi da ujutru rano krenemo. Posle ovog razgovora ja sam sa Lazićem otišao u moju sobu, podelio hranu kupljenu za put i saopštio mu kojim se putem ide, tj kako je upravnik naredio i predao mu jedna kola. On je odmah uzeo sebi na službu Đuraškovića i rekao mu da pođe s njim i da će noćiti na Ilidži, a ja s drugim kolima pošto sam u pratnji sačekao sam ga na izlazu iz Sarajeva, prema Višegradu. U ponodeljak ujutru ja sam s autom i ljudima čekao Lazića, ali je on došao tek docnije, skoro oko sedam časova. On Lazić išao je u prednjim kolima s dr Stojadinovićem, Đuraškovićem, a ja sam bio u drugim kolima s Pitaševićem i Grahovcem. Tako smo putovali određenim putem sve do Kosovske Mitrovice, kada je nama u drugim kolima nestalo benzina, pa smo tu stali da kupimo. Prilikom ovog izostanka izgubili smo prvi auto, jer smo u mraku zalutali i otišli ka Gnjilanu, pa smo zalutali i tek oko ponoći stigli u Lipljane-žandarmerisku stanicu, gde je određeno konačište. Kada smo stigli u žandarmerisku stanicu gospodin Lazić mi je rekao, koji je već bio u krevetu, da nas je telefonom tražio upravnik. Sutradan ujutru otišao sam u poštu u Lipljan oko šest časova i javio se upravniku. Pitao me zašto smo tako dockan stigli, našta sam mu odgovorio zbog nestašice benzina, kao i da ne idemo tako sporo. Odavde smo krenuli oko 8 časova, i kada smo stigli u Skoplje i prošli kroz isto na izlazu, mislim kod trošarine ili bolnice, gospodin Gojko Milovanović mahao je rukom i mi smo stali i uzeli ga u naša kola i produžili put. U kolima mi je Milovanović pokazao pasoš dr Stojadinovića koji je bio viziran za Grčku. Tako smo preko Đevđelije prešli granicu u Grčku. Prelaz je izvršen na sledeći način. Kada smo stigli u Đevđeliju naš auto je izbio napred, jer je gospodin Milovanović poznavao put, pošto je on kako mi je rekao u autu, već bio na granici i pregledao put kojim treba ići, te smo stali na jednom mestu, pa je i auto u kojem je bio dr Stojadinović stao. Tada smo mi krenuli za varoš, otišli u komesarijat, tražili komesara, koji je već bio upoznat od gospodina Milovanovića i s njim otišli i uzeli jednog finansa koji je takođe ušao u kola i krenuli ka granici. Kada smo stigli komesar i finans izašli su, a mi smo ostali u autu. Zatim su došle grčke pogranične straže i finansi i zajedno stigli na Idomeni, grčku pograničnu stanicu. Ove grčke pogranične finansijske straže stajale su na papuči automobila. Kada smo stigli u grčki komesarijat mi smo saopštili grčkom komesaru da je dr Stojadinović stigao i s nama ušao u komesarijat. Komesar je zatražio pasoše. Milovanović je predao Stojadinovićev pasoš. Grčki komesar je pitao koje najstariji među nama i ko je šef, te sam ja predstavio Milovanovića, te je on izmenjao nekoliko reči na francuskom i ja sam govorio grčki. Tom prilikom sam rekao komesaru, a i dr Stojadinoviću da smo mi završili našu misiju i da mi nemamo ništa više s njim, kao i da ima jedan ček na 50.000 drahmi da naplatim ujutru i novac mu predam. Na ovo se dr Stojadinović zahvalio. Grčki komesar je rekao da su dva grčka policijska oficira već pošla autom iz Soluna i da će svakog trenutka stići.

Tada je Milovanović naredio da se naši automobili i svi organi vrata za Đevđeliju-Beograd, a kako u međuvremenu je dr Stojadinović izrazio želju da ga pratimo do Soluna to smo mi ostali. Nakon izvesnog vremena stigla su dva grčka automobila s dva policijska oficira. Jedan je bio major, mali suv plavi, a drugi pun, crnomanjasti i imao je koskane naočare. U prvim kolima sedeo sam ja ovaj grčki policajac s naočarima i jedan žandarm na boku, a u drugim Stojadinović, Milovanović i taj grčki major u civilu. U Solun smo stigli u mrak, pa kako je isti zamračen to smo išli kroz Solun i stali pred jednu kuću za koju mislim da se nalazi u blizini keja. Tu smo svi izašli, i Grci kako nisu govorili nijedan drugi jezik zamolili su me da kažem dr Stojadinoviću da se tu ima odmoriti, uzeti čaj i pričekati dok se ne reši gde će ići. Kada smo ušli u kuću tu nas je sačekala jedna gospođica i jedna devojčica i sa nama je ostao taj crni policajac, ali sada bez naočara. Tu smo dobili čaj i konjak, a zatim smo tu i večerali. Kako smo bili svi umorni to smo razgovarali gde ćemo noćiti i dogovorili smo se u "Mediteran palasu", jer je tako dr Stojadinović hteo. Ali nam je Grk rekao da je hotel srušen bombom iz aviona. Tu smo ostali neko vreme, pa je ovaj Grk išao nekoliko puta na telefon i s nekim razgovarao. Oko 23 časa došao je taj grčki major, plavi, mali i rekao mi da se spremim. Tada sam video još neka lica pored njega, možda pet do šest po broju. Izvestio sam Milovanovića da možemo ići, kao i dr Milana Stojadinovića, jer sam mislio da idemo u hotel, a stvari su nam bile u autu. Kad smo izašli na ulicu, Grci su imali još jedan auto, ja i Milovanović na izričit zahtev Stojadinovića seli smo s njim u kola. Ona kola ispred nas, u kojima su bili Grci išla su, a mi za njima. Jednom su stala, a zatim dalje krenula i posle opet stala. Grci su izašli, pa i ja da vidim. Tada sam video da smo mi na keju i Grci su osvetljavali lampama jedan čamac. Oni su došli do automobila, pozvali dr Stojadinovića i za njim sišli u čamac, zatim preneli njegove stvari. Odmah zatim i mi smo se oprostili od ovih Grka i seli u jedan auto s jednim grčkim policajcem, pa je ušao još jedan stariji gospodin. Grčki policajac nas je pitao u koji ćemo hotel, ja sam mu rekao da ne znam, gde bilo. U kolima sam slušao razgovor onog starijeg gospodina s Grkom koji je sedeo na boku. Razgovor je bio na grčkom, a kako je ovaj stariji gospodin govorio grčki razvlačeći, to sam ga pitao ko je on. Rekao mi je da je engleski konzul iz Soluna. Kada je govorio s onim Grkom na grčkom, on mu je rekao: "Zar niste mogli da se setite gde sam na večeri, pa ste tako dugo tražili". Još u autu ja sam rekao g. Milovanoviću "Znaš li ko je ovaj do tebe", a kada mi je odgovorio da ne zna, ja sam mu odgovorio da je engleski konzul i da me čudi šta će on. Zaboravio sam da kažem da je Stojadinović javio telegramom svojoj porodici iz Idomenija i da je taj telegram predao komesaru iz Đevđelije da ga pošalje. Za vreme dok smo bili u kući onog Grka na večeri Stojadinović je rekao da bi išao na Krf kod svoje rodbine, a da je ovaj kazao da ne zna gde će moći da ide. Sutradan ja sam naplatio onaj ček 50.000 drahmi, a kako je Stojadinović bio otputovao to sam istu sumu predao upravniku grada. Posle nekoliko dana po povratku u Beograd pitao me upravnik grada da li znam gde je Stojadinović. Rekao sam mu da ne

znam, on mi je tada rekao da je na jednom brodu i da treba da ide na neko ostrvo, pa da pitaju ko će da plati troškove. Ja sam mu rekao da referiše g upravniku. Upravnik mi je još ranije rekao da želi da ide u Grčku, da li je to tačno ne znam.

Interniranje Milana Stojadinovića

7.9.1945. godine

Izjava Dragomira Stojadinovića pred Titovim islednicima

Posle svog pada Stojadinović je nameravao da se povuče u miran život i da se odmori od četvorogodišnjeg rada. Tada, tj. početkom februara 1939. godine njegova porodica nalazila se u Francuskoj, pa je i on izrazio želju da ode kod njih. Ovo je odbijeno i tako je ostao u Beogradu s namerom da novoj vladi ne pravi nikakve teškoće, mada je bio iznenađen padom i načinom na koji je sve obavljeno.

Uskoro pak Dragiša Cvetković počeo je preko javnosti da pušta razne klevete i uvrede protiv mog brata na šta je ovaj morao konačno da reagira. Malo po malo stvarao se sve veći jaz između nove vlade i Stojadinovića dok ovaj najzad nije zauzeo otvoreno opozicioni stav. U januaru 1940. Stojadinović je sa svojim političkim prijateljima među kojima je bilo preko stotinu narodnih poslanika i 20 senatora obrazovao političku stranku pod imenom "Srpska radikalna stranka". Pravila su bila podneta na odobrenje, ali nikakvo rešenje nije izdato. Prvi broj organa stranke "Ujedinjenje", a koji sam ja tehnički uredio bio je zabranjen još u štampariji, ali smo izvestan broj primeraka uspeali da izvučemo pre nego što je zaplenjen. Stranka je imala kancelariju u Pašićevoj ulici 7, a vodila se na ime advokata Slobodana Sukotića, sina narodnog poslanika prote Dušana Subotića iz Bosanke Gradiške, koga su ustaše ubile 6. maja 41 blizu Banja Luke. U te prostorije dolazio je veliki broj prijatelja iz Beograda i unutrašnjosti. Ovo je Cvetkovića nerviralo pa je na sve načine pokušavao da omete rad Stojadinovića i njegove grupe. Policijski agenti su se stalno muvali i ulazili u prostorije stranke, tobož kao pristalice, a stvarno da motre šta se radi. Drugi agenti su legitimisali na ulazu i na taj način mislili su da ih zastraše. Polovinom marta 40 održana je zajednička večera kod "Zanatskog doma", na kojoj je prisustvovalo oko 300 političkih prijatelja Milana Stojadinovića među kojima veliki broj najuglednijih privrednika u zemlji i iz Beograda. Na ulazu je bilo nekoliko policijskih agenata, pod izgovorom bezbednosti moga brata, a stvarno da beleži imena prisutnih. Svakako da je i u sali za večerom bilo više špijuna. Tokom večeri palo je više zdravica odnosno političkih govora, Stojadinoviću su priređene ovacije. Ovaj slučaj razbesneo je Cvetkovića i radi toga je smenjen tadašnji šef Opšte policije UGB Bogdan Banković. Tako mi je on pričao: "Dragiša je bio strašno ljut i zahtevao je da rasturim skup i pohapsim učesnike. Ja sam odgovorio da ne mogu da pohapsim celu čaršiju..." Nekolicinu priređivača ove večeri pozvala je

policija na odgovornost zbog neprijavlivanja zbora, docnije 1. aprila 40. Cvetković je održao opširan govor u Skupštini i senatu i tvrdio kako Stojadinović nije imao razumevanja za rešenje hrvatskog pitanja i kako je hteo da fašizira zemlju, s kojom politikom se on, Dragiša nije slagao i potajno sastajao s Mačkovim prijateljima. Stojadinović je na ovo poslao Politici svoj odgovor, ali ga cenzura zabrani, pa smo ga štampali u vidu letka. U odgovoru Stojadinović je objavio jedan telegram u kome Cvetković tada na lečenju u Švajcarskoj tada na kratko vreme pred pad Stojadinovića, ovome čestita sjajnu pobedu na izborima i želi dugu i srećnu vladu. Zatim je citirao Dragišin govor u Negotinu pred decembarske izbore u kome je ovaj novopečeni prijatelj Hrvata nazvao izdajnikom svakog ko bude glasao za Mačeka. Dalje se pominje da je baš Dragiša Cvetković bio taj koji je ispoljio fašističke tendencije, on je bio taj koji je svojoj radničkoj organizaciji "Jugoras" zaveo plave uniforme, plave košulje i fašistički pozdrav. Na kraju odgovora pomenuta je knjiga profesora Dvornikovića pod navodima "Karakterologija Jugoslavije", gde je uz fotografiju i tri karikature Dragiše Cvetkovića ovaj tim jugoslovenskog političara obeležen vrlo nepovoljnim karekternim osobinama. Razume se da je ovaj odgovor još više ogorčio Cvetkovića i po svoj prilici on je tada odlučio da internira Stojadinovića. Za ovo mu je bio potreban pristanak knežev i da bi to postigao, poslužio se jednim trikom. U prostorije Srpske radikalne stranke prilikom pretresa 17. aprila podmetnuta su dva plakata sa po 70 letaka kratke sadržine umnoženih. Pretres je izvršen u nevreme u dva sata po podne kada je u redakciji nije bilo nikoga izuzev jednog studenta. Bilo je šest policijskih agenata pod vođstvom Vujkovića. Za prisutne građane uzeti su s ulice neki prolaznici - lekar i kućepazitelj. Prilikom pretresa student je naročito motrio da ne bi ko od agenata što podmetnuo. Tako je spazio jednog agenta kada je iz kaputa izvadio jedan paket i stavio ga iza ormana. Ovaj gest je primetio i lekar. Drugi paket je stavljen u jednu otvorenu fioku od pisaćeg stola, ali nije primećeno ko ga je i kada stavio, verovatno isti agent i to za vreme dok se student objašnjavao oko tobož pronađenog paketa iz ormana. Cela stvar je izvedena vrlo nevešto, agent je bio vrlo nespretna pošto je uhvaćen na delu.

Zatim vrlo je naivno verovati da bi se tako važni leci držali skriveni iza ormana, gde ih momak može opaziti prilikom čišćenja a isto tako da se drugi paket drži u otvorenoj fioci kada je u stolu bilo i zaključanih fioka s mnogo manje važnim stvarima. Prilikom potpisivanja zapisnika student je odbio da ga potpiše tvrdeći da su leci podmentuti i da je to svojim očima video. Ujedno je protestovao što je pretres izvršen u nevreme i u odsustvu sopstvenika kancelarije, advokata Sudatića. Lekar je u zapisnik uneo ogradu da je paket s lecima video na stolu kad ih je jedan od agenata stavio ali da ne može da svedoči da li su nađeni u prostorijama ili uneti spolja. Jedino je kućepazitelj potpisao zapisnik bez ograde onako kako su ga policajci sastavili. Interesantno je da je pretres izvršio Vujković, šef komunističkog odseka UGB, a ne neko drugi. Docnije je on pričao da je toga dana već pošao

kući, pa je oko pola dva vraćen s kapije. Drinčić mu je tada dao nalog o pretresu i on ga je izvršio, ali nije bio upućen u celu stvar, tj. da će imati da "pronađe" podmetnute letke. Isto popodne Stojadinović je došao u političku kancelariju i primio veći broj prijatelja. Na vest o pretresu i "pronađenim" lecima bi se sakupio veći broj pristalica tako da su sve prostorije, pa i hodnici bili puni. Nešto pre sedam uveče došla su dva policajca i povelala mog brata u njegovu vilu radi pretresa. Jednovremeno smo i nas nekolicina obavešteni od naših prijatelja da nas čeka policija i da dođemo kućama. Kod Stojadinovića je pretres trajao do pola jedan uveče, a učestvovalo je oko 50 agenata. Rezultat kao i kod sviju nas bio je skroz negativan, što je i zapisnički konstatovano. Sutradan 18. aprila Uprava grada saopštila je mom bratu da ne napušta stan. Tada sam se i ja zatekao kod njega i od onda, evo skoro pet i po godina nismo se više videli.

Pri povratku zatekao sam u stanu poziv UGB da se 19. aprila u podne javim odeljenju opšte policije radi jednog sasopštenja. Umesto toga bio sam saslušan po pitanjima podmentutih letaka. Tada sam se prvi put upoznao s njegovom sadržinom, pod naslovom "Braćo Srbi" i potpisom jedan patriota, a neimenovani pisac je upozoravao javnost na opasnost u koju srlja Jugoslavija. Na jednom mestu se veli "Vladu Cvetković-Maček podržava knez Pavle rođen u inostranstvu, a koji nema ni kapi Karađorđeve krvi". Sve mi je odmah bilo jasno. Ceo letak bio je napisan radi tih nekoliko reči, kojima se jasno pravila aluzija na verziju da knez Pavle nije sin kneza Arsena. Letak tobož i izdat i rasturan kod gospodina Stojadinovića imao je kod kneza da raspiri

još veću omrazu i da navede na krupne odluke. Verovatno da se tu nije radilo samo o interniranju, već i o nečem mnogo važnijem. U tome je Dragiša uspeo, knez je bio pogođen u najosetljiviju tačku. O ovome se po neki put zuckalo u Beogradu i knez je od protivnika četso nazivan "kopile". Ja u to nisam verovao ali sam počeo sumnjati kada sam saznao neke pojedinosti. Prvi mi je na to skrenuo pažnju jedan stariji francuski novinar, koji mi je pričao da se seća skandala o razvodu braka kneza Arsena i kneginje Demidov. Arsen je tada preko jednog francuskog lista dao izjavu da se razvodi od svoje žene i da dete rođeno u tom braku ne priznaje za svoje. To je bilo početkom ovog veka. Pomislio sam da je knez Arsen morao imati krupne razloge da tako tešku stvar objavi preko javnosti. Poznat je fakat da se o vaspitanju Pavla brinuo njegov "stric" Petar, i da ge je on pored živog oca odnegovao zajedno sa svojom decom. Kao i to da je knez Arsen stalno živeo u Parizu i da gotovo nikad nije dolazio u Beograd. Najviše me frapirao jedan razgovor između kneza Pavla i mog brata 1936. godine. Tada je moj brat polazio u Pariz u zvaničnu posetu, i pred polazak rekao knezu da ima nameru prilikom boravka u Parizu da poseti kneza Arsena i pitao Pavla da li ima šta da mu poruči. Knez Pavle, obično miran i staložen, ovog puta je prasnuo: "Šta vam pada napamet. Da posetite tog matorog izlapeloga bonvivana. Molim vas da to ne činite". Iz ovoga bi se mogli izvesti nekoliko zaključaka, prvo da je knez Pavle imao vrlo rđavo mišljenje o svom ocu,

drugo da ga to pitanje toliko nervira da ne može da se savlada; treće da je Pavle želeo da spreči susret između Arsena i mog brata da ovaj u razgovoru ne bi saznao izvesne stvari za koje bi Pavle više voleo da se ne znaju. Mada sam sve ovo znao nikada mi na pamet nije palo, kao nijedno od nas, da ovu ličnu nesreću kneževu, a za koju on nije kriv, koristimo protiv njega.

Uprava grada me kaznila s deset dana zatvora. Ne samo na moje već i na iznenađenje mog islednika Gojka Milovanovića. Nikakvog stvarnog razloga nije bilo, a u presudi je navedeno stereotipno "radi prenošenja lažnih vesti", mada o tome nisam ni saslušan, niti mi je to uopšte stavljano na teret. Razlog je možda bio taj što je tog istog momenta, kada sam ja bio strpan u zatvor, moj brat bio odveden na Rudnik, gde je interniran u vilu beogradskog rentijera Mihailovića. Povodom interniranja mog brata izdato je zvanično saopštenje u kojem se veli da je "prilikom pretresa njegovog stana i političke kancelarije 16 i 17. aprila pronađen kompromitujući materijal a radi čega mu je određeno mesto prinudnog boravka". Kao što se vidi na Stojadinovića je bačena ljaga a svako ne razmišlja kakav je to materijal zbog koga je mogao biti interniran. Zanimljivo je da se u pomenutom kominikeu navodi i 16. april, međutim tog dana nije nigde vršen nikakav pretres, već 17. Razlog je što je Dragišina policija najpre 16. aprila zakupila vilu na Rudniku "za jednog uglednog stranca" kako su rekli Mihailoviću, pa tek sutradan krenula da podmeće i pronalazi kompromitujući materijal na osnovu koga je Stojadinović interniran. Razume se da policija nije sumnjala u uspeh pošto se sama pobrinula i umnožila letke, ali je trebala bar da ide hronološkim redom. Da bi ovu grešku ispravila ona je upala u drugu, jer ako bi neko "čačkao" oko toga taj bi lako mogao utvrditi da je vila zakupljena 16. aprila i da tog dana nije bilo nikakvog pretresa mada su ga stavili u kominike. Prema tome nije se moglo sakriti da je interniranje mog brata bilo odlučeno pre nego što je njegova tobožnja krivica utvrđena. Povodom ovoga uhapšen je advokat Slobodan Subotić i najpre od policije kažnjen s mesec dana zatvora, a po izdržanju sproveden u istražni zatvor Suda za zaštitu države na Adi ciganliji. Tamo je proveo još mesec i po dana dok je državni tužilac Dradjov vodio istragu. Rezultat istrage bio je porazan po Dragišu, odnosno njegove saradnike. Onaj student je ispričio kako je paket s lecima podmetnut i zakleo se na svoj iskaz. Lekar takođe je izjavio da je paket iz džepa izvadio jedan agent, čak je i kućepazitelj promenio držanje i rekao da ne zna da li su leci nađeni u stanu ili doneti, jer ih je video tek kada su bili na stolu. Dalje za pisaću mašinu Subotićevu i zaplenjenu kao "Korpus delikti" ja sam mada kao nestručan još na saslušanju utvrdio da na njoj letak nije pisan. Ovo je sigurno i islednik suda morao da konstatuje. Na osnovu svega Dradjov je referisao Cvetkoviću i savetovao da odustane od gonjenja, jer bi na sudskom procesu pred javnošću pukla bruka, utvrdilo bi se da beogradska policija falsifikuje i podmeće kompromitujući materijal. Docnije, negde krajem 1940. kada je Aćimović pušten iz internacije on mi je pričao da je saznao ko je sve umešan u ono podmetanje letka. To su bili: upravnik grada Drinčić, jedna

daktilografkinja, jedan agent i Kosta Tasić, tada šef nekog odseka UGB, koji mu je i otkrio celu stvar, pošto je bio razočaran u Cvetkovića i za nešto prevaren od Drinčića. Ujedno je Tasić rekao da je pripravan da knezu, ako ga ovaj upita ispriča celu stvar. Bilo bi interesantno znati kako bi knez reagovao na ovo otkriće i šta bi pomislio o Dragiši kada bi otkrio da je ovaj rekao za njega da nema ni kapi Karađorđeve krvi. Stojadinović je na Rudniku proveo svega 15 dana. Vila se pokazala nepodesnom jer je bila kraj samog drumu, pa su dolazile povorke seljaka da vide Stojadinovića i manifestuju svoje simpatije. Usled toga mu je bio zabranjen izlazak u dvorište a roletne s ulice bile su spuštene, tako da ga niko više nije mogao videti. Pronađeno je bolje mesto. Izbor je pao na usamljenu vilu akademskog slikara Milana Milovanovića koju je je podigao u svom rodnom kraju. Vila je udaljena od drumu a nalazile se između sela Ribaševine i Karana, blizu Užica. Vila je baš odgovarala nameni jer je slikar uživao u usamljenosti pa je zgradu zidao van svakog naselja. Bila je ipak teskobna da primi nove goste. Pored Stojadinovića tu su bili smešteni i jedan šef policije, njegov pomoćnik, četiri agenta i šest žandarma, pored posluge. Dolaskom u ovu pustinju Stojadinović je bio uznemiren i crne misli su ga obuzimale. Poznavajući Dragišu pomišljao je na najgore. Žandarmi kao da su pogađali njegove misli pa su mu rekli da nema čega da se boji, dok su oni tu ne sme mu ni dlaka s glave faliti. Mi smo uostalom kasnije saznali da se u dva navrata Dragiša nosio mišlju da smakne moga brata, a da je o tome razgovarao i s jednim hemičarem tražeći otrov. Posle nekoliko meseci kod Stojadinovića se pojavila jedna teška zubna bolest - pijoreja i parandetoza, tj. klačenje i ispadanje zdravih zuba. Njegova žena koja je jedino mogla povremeno da ga posećuje tražila je da mu se omogući lečenje. Tako je u Karan upućen beogradski zubni lekar dr Šnur, koji je konstatovao bolest i u UGB podneo izveštaj u kome je rekao da je kliničko lečenje neophodno. Uskoro je kod dr Šnura došao jedan agent UGB s njegovim izveštajem i zahtevao da ga povuče i napiše drugi u kome će reći da Stojadinoviću nije potrebno nikakvo lečenje. Ako ne izvršite ovo naređenje, rekao mu je agent, bićete uhapšeni i niko neće znati gde ste odvedeni i šta se s vama desilo. Lekar je ostao na visini svoga poziva i odgovorio: "Ja ne mogu da pišem neistine i da radim protiv svoje lekarske savesti. Odgovaram za tačnost nalaza, a vi činite što hoćete". Agent je još jednom ponovio svoju pretnju i otišao. Policija se nije usudila da ništa preduzme protiv savesnog lekara ali su dani i nedelje prolazile, a za lečenje nije ništa preduzimano. O ovome je saznao i Korošec, pa je izgleda intervenisao kod Cvetkovića. Dragiša se još opirao pa je poslao Stojadinoviću svog ličnog prijatelja jednog zubnog lekara čije sam ime zaboravio. Ovaj je utvrdio istu bolest samo u još pogoršanom stanju. I po njegovom mišljenju bilo je potrebno da se pacijent uputi na kliničko lečenje. Dragiša nije imao kud pa je pitao gde ima takvih zubnih klinika. U Beogradu i u Zagrebu. To ne dolazi u ozbir ima li još negde. Ima vojna zubna klinika u Sarajevu. Posle izvesnog vremena Stojadinović je premešten na Ilidžu i smešten u banjski paviljon "Hercegovinu", zajedno s celom pratnjom.

Bio je potpuno izolovan, a policija pojačana policijom iz Sarajeva strogo je motrila da se u parku niko ne šeta u blizini, niti izdaleka pozdravi Stojadinovića. Stojadinović je pod stražom sproveden u Sarajevo, a lekar je radio u prisustvu jednog agenta. Lečenje je išlo sporo, pošto je bolest uzela maha. Cvetković je odobrio da g. Stojadinović s decom može da posećuje muža jedanput mesečno, ali je morala uvek da se obraća za dozvolu pre nego što krene na put. Bilo je tu i maltretiranja, tako da su se posete svele na jednom u dva meseca. Polovinom februara 41. nju je posetio Cvetkovićev lični prijatelj dr Dragi Jevremović, bivši narodni poslanik. Rekao je da dolazi po Dragišinoj želji koji je odlučio da na neki način reši pitanje moga brata. Po Dragišinoj zamisli najbolje bi bilo kada bi Stojadinović otišao negde u inostranstvo, u neku neutralnu zemlju, pa da se docnije vrati kao slobodan. Moja snaja se nije složila s tim predlogom, rekavši da bi svi pomislili da njen muž beži iz zemlje i da bi tim izneo da je nešto kriv. Jevremović je umolio moju snaju da Stojadinovića bar ne odvraća ako već neće da ga nagovara. Ona je najzad pristala i pitala koje su to neutralne zemlje. Jevremović je odgovorio, pa recimo Grčka. Vi imate tamo porodicu, pa biste mogli i vi s njim. Ali Grčka nije neutralna, ona je u ratu s Italijom, nije prijatno biti bombardovan. Neutralnih zemalja malo je ostalo, Švajcarska... Švajcarska ne dolazi u ozbir, to mi je Dragiša izričito kazao. Jedno Grčka...ili Egipat... Stojadinović je kategorički odbio. U inostranstvo neće nigde, pa čak ni u Švajcarsku. Rekao je neka ga izvedu pred sud ako imaju nešto protiv njega, ili neka ga puste na slobodu. Dr Jevremović je bio jako razočaran odlukom. Posle tri dana vratio se i saopštio da Stojadinović mora da ide u Grčku. U protivnom postupak protiv njega biće pooštren, biće prebačen u neko sasvim malo mesto pod nepovoljnim higijednskim uslovima. Njegova žena neće moći više niti da ga posećuje niti da se dopisuje s njim. Jevremović je umolio moju snaju da odmah krene za Ilidžu i da prenese poruku. Savetovao je da urazumi Stojadinovića. Rekla je da je umorna i da će krenuti sutra. 10. marta na železničkoj stanici sačekalo ju je neprijatno iznenađenje, srela je Gojka Milovanovića, koji joj je rekao da mora da pretrese stvari i nju lično. Ovo poslednje izvršili su neki činovnici policije i to do gole kože i Milovanović zbog ovog neuobičajenog postupka morao je da se izvinjava i zaklanja iza naređenja. Stojadinović je opet bio uporan. Nikakve Dragišine pretnje nisu bile u stanju da izmene ovu odluku. Moja snaja obično je ostajala po desetak dana u poseti, pa je i ovog puta nameravala da ostane do 20. marta. Međutim 15. marta uveče Drinčić je naredio preko šefa policije koji je čuvao mog brata da gospođa Stojadinović smesta napusti Ilidžu i vrati se u Beograd. Njih više nije interesovao odgovor mog brata. To je bilo onog dana kada se jugoslovenska vlada obratila Englezima i zamolila ih da ga prime i stave pod nadzor. Drinčić je takođe poručio da pakuje stvari jer sutra polazi u novo mesto boravka. Mada je voz za Beograd polazio tek ujutro snaji nije dozvoljeno da prenoći na Ilidži već je morala da pređe u Sarajevo. Rastanak je bio bolan. Brat je proročki rekao "Odvešće me nasilno u inostranstvo... Možda u Indiju... Ko zna kada ćemo se ponovo videti". Iste

noći na Ilidžu su stigla dva automobila s ličnim Cvetkovićevim prijateljem Čohadžićem. U Skoplju im se pridružio i večiti Gojko Milovanović, uvek nenadležan, kako mi je docnije pričao. Stojadinović se pozivao na Ustav po kojem niko ne može biti proteran iz svoje zemlje. Ništa nije pomoglo. Utorak 18. marta u 14 časova prešao je granicu. U Solun u 10 uveče... S ručnom tašnom, zimskim odelom i ključevima od kofera koji su već bili u Beogradu krenuo je Stojadinović na put od 10.000 kilometara. U tropske krajeve.

Vest da je Stojadinović predat Englezima brzo se pročula. Objavio ju je jedan engleski radio s neskrivenim oduševljenjem. Engleska štampa je objavila na velika zvona ovu radosnu vest. Tih dana sam pratio vesti preko radija s pojačanom pažnjom. Za čudo nemačka štampa i radio prećutali su ceo slučaj kao da ih nije interesovao. U to vreme svaki dan u 13 časova javljali su se preko Berlinskog radija dva Američka novinara i davali svako po pet minuta vesti njujorškog "broadcasting korporejšn" i bostonskog radija. Te su emisije bile vrlo interenstantne jer su Nemci Amerikancima za njihove emisije na engleskom jeziku davali stvari koje se nisu mogle videti ni u jednom nemačkom listu. Tako sam 19. marta čuo sledeću vest američkog spikera "Na današnjoj konferenciji za štampu, a na moje pitanje šta ima da izjavi povodom slučaja Milana Stojadiinovića, bivšeg predsednika jugoslovenske vlade predstavnik Nirhenstrasea rekao je da je nemačko ministarstvo spoljnih poslova obavešteno od svog poslanstva u Beogradu da je Stojadinović otputovao u inostranstvo, ali da cilj i okolnosti ovog puta nisu poznati". Meni je odavno bilo jasno da su Nemci znali za odluku kneza Pavla i Cvetkovića. To je bilo dogovoreno na tajnom sastanku između Hitlera i kneza Pavla u februaru 1941. Držanje nemačke štampe, kao i gornja izjava glasnogovornika nemačkog ministarstva inostranih dela samo su potvrda toga. Međutim ima još jedan ubedljiviji dokaz da su Nemci znali i bili saglasni sa postupkom prema Stojadinoviću. Kada su Nemci ušli u Beograd kao okupatori oni ne samo da nisu Cvetkoviću učinili nikakve prigovore zbog Stojadinovića, već su mu odavali sve moguće počasti, stavljen mu je luksuzan auto na raspoloženje, a pred Cvetkovićevom vilom u Niškoj banji postavljena počasna straža nemačkih vojnika. Cvetković je osim toga dobio svojeručno pismo Hitlera kojim ga ovaj stavlja pod svoju zaštitu. Za ovo se saznalo slučajno. Cvetković je 41 jednom bugarskom listu dao izjavu da je on jedini legalni predstavnik jugoslovenske vlade pošto je od Simovića nasilno svrgnut. Osim toga rekao je da je Makedonija sad pod Bugarskom slobodna, čemu se on jako raduje. Ovo je naljutilo Nedića, pa je naredio da se Cvetković uhapsi. Nemci su se interesovali, ali je Nedić davao neodređene odgovore. Istraga je u toku i tako dalje. Na vest da joj je muž uhapšen za Beograd je iz Niša krenula Dragišina žena i preneraženom nemačkom poslaniku pokazala Hitlerovo pismo. Poslanik je bio vrlo uzrujan znao je da je Cvetković dobro plasiran u Berlinu zbog potpisivanja Trojnog pakta, znao je da su Dragiša i Ribentrop ljubitelji trkačkih konja. Pozvao je Nedića i zahtevao da ovog smestra puisti na slobodu. Da bi Nedićev maler

bio veći on je tog dana primio neku delegaciju seljaka i pred njima se hvalio kako je počeo da goni korupciju. "Počeo sam od najvećeg lopova u ovoj zemlji, hvalio se Nedić". "Uhapsio sam Dragišu Cvetkovića najvećeg korupcionaša na Blakanu. On će morati da odgovara za svoje prljave afere...". Nepun sat kasnije Nedić je morao da šalje svoja kola u zatvor da "najvećeg korupcionaša" odvezu kući. Na samom početku rata njegov prijatelj Jaša Tomić pitao ga je šta će da kaže Nemcima zašto je tako postupio prema Stojadinoviću, ovaj se samo nasmejao i rekao: "Ne beri brigu. Neće me ništa pitati. Oni su sve znali i ja ih čikam da me izvedu pred sud". Niti su ga pitali, a još manje na sud izvodili. Na dva dana posle mog brata bio je interniran i Milan Aćimović, u Rogaticu.

On je bio smešten u jedan skroman stan. Nakon dva mesesa pred njegovim stanom zaustavila su se kola. Pred njega je stao neki Aca, čije sam prezime zaboravio, a koji je bio šef lične bezbednosti kneza Pavla. Aćimović je shvatio da se radi o važnoj stvari, kada je Aca stigao. Aca mu je tražio materijal koji kompromituje predsednika vlade Stojadinovića. 27. marta Stojadinović je bio na brodu koji ga je nosio na Mauricijus. Njegove slutnje s Iliđe su se ostvarile. Sve događaje u zemlji pratio je preko radija. Sa zebnjom je slušao vesti o bombardovanju Beograda i pomišljao na svoje. Kada se iskrcao s broda rat je već bio završen. Međutim general Simović odmah po obrazovanju svoje vlade telefonirao je mojoj snaji i obavestio da je preko engleskog poslanika u Beogradu tražio da se Stojadinović vrati u zemlju. Ovo je isto potvrdio i ministar spoljnih poslova Ninčić. Engleski poslanik je obavestio sutradan Simovića da je Stojadinović prošao Adenski zaliv i da se brod više neće zaustavljati sve do Mauricijusa odakle će biti vraćen. Događaji su se razvijali neviđenom brzinom i na situaciju se više nije moglo uticati. Cvetković je kasnije govorio da je Stojadinoviću učinio najveću uslugu u životu.